

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ ตำบลสันปูเลย
อำเภอคอยสะแกด จังหวัดเชียงใหม่

Knowledge and Medication Consuming Behavior in Older Persons,
Sunpuloei Subdistrict, Doisaket District, Chiangmai Province

โดย

ทเวาพร สุกรักษ์จินดา

รายงานวิจัย ฉบับที่ 251

พ.ศ. 2554

มหาวิทยาลัยพายัพ

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการวิจัย ความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ ตำบลสันปูเลย อำเภอคอยสะแก
จังหวัดเชียงใหม่.

ชื่อผู้วิจัย เทวพร ศุภรัถย์จินดา

ปีที่ทำการวิจัยเสร็จ พ.ศ. 2554

ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีการใช้ยามากที่สุด และมีความเสี่ยงในการเกิดอันตรายจากการใช้ยา หากผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการใช้ยาที่ไม่ถูกต้องซึ่งจะเป็นผลเสียต่อสุขภาพ การมีพฤติกรรมการใช้ยา ที่ถูกต้องจึงมีความจำเป็นเพื่อช่วยให้เกิดความปลอดภัยในการใช้ยาและประสิทธิภาพของการรักษา ที่ได้ผลดีซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ในการวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการ ใช้ยาในผู้สูงอายุ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ ตำบลสันปูเลย อำเภอคอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ เลือกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กำหนดได้จำนวน 312 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบมีระบบตามคุณสมบัติที่กำหนด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถาม ความรู้ในการใช้ยา และแบบสอบถามพฤติกรรมในการใช้ยาซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้รับการตรวจสอบ ความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาเท่ากับ .85 และ .94 และค่า ความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ .75 และ .70 ตามลำดับ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้ยาโดยใช้สถิติไคสแควร์และการทดสอบของฟิชเชอร์ วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้สูงอายุมีความรู้ในการใช้ยาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความรู้เกี่ยวกับขนาดของยาที่ใช้และด้านการดูแลตนเองขณะได้รับยาอยู่ในระดับสูง ด้าน ความรู้เกี่ยวกับฤทธิ์ของยา อาการข้างเคียงของยา การรับประทานยา และวิธีการเก็บรักษายาอยู่ในระดับปานกลาง

2. พฤติกรรมการใช้ยาโดยรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมในการใช้ยาด้านการรับประทานยา การเก็บรักษายาอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ด้านการสังเกตอาการและการดูแลตนเองขณะได้รับยาอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้ยา พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้และโรคประจำตัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยา

4. ความรู้ในการใช้ยามีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุในระดับปานกลาง อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับบุคลากรทางสุขภาพเพื่อประกอบการกำหนดแนวทางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาในผู้สูงอายุและการพัฒนาโปรแกรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาในรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการใช้ยาของผู้สูงอายุให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

ABSTRACT

Title Knowledge and Medication Consuming Behavior in Older persons,
Sunpuloei subdistrict, Doisaket district, Chiangmai province

Researcher Tevapon Suparakjinda

Year of printed 2011

Older persons consume the highest portion of medication, and they are at a high risk of suffering from adverse drug reaction if they are using medications inappropriately that can result in serious health consequences. Therefore, appropriate medication consuming behavior is important in order to enhance medication safely and effectiveness of treatment, which consequently, increase older person quality of life. The purposes of this research were to describe knowledge of medication use and medication consuming behavior in older persons, and to explore relationships between demographic factors, knowledge of medication use, and medication consuming behavior. The sample of the study consists of 312 older persons. A systematic random sampling method was used and the older persons who met eligible criteria were included. Data was collected using questionnaires developed by the researcher consists of knowledge of medication use questionnaire and medication consuming behavior questionnaire. The content validity of knowledge questionnaire and medication consuming behavior questionnaire were .85 and .94 and the reliability were .75 and .70, respectively. Data were analyzed using chi-square test, Fisher's exact test, and Pearson's product moment correlation.

The results of the study revealed that:

1. The overall scores for knowledge of medication use were at moderate level. Considering each aspects of dosage of medication, and self care while taking medication were at high level, and the knowledge about drug effect, adverse drug reaction, taking medicine, and medication storage were at moderate level.

2. The overall scores for medication consuming behavior were at a high level. Considering each aspects of medication consuming and medication storage were at a high level, and medication response monitoring and self care behavior while taking medication were at moderate level.

3. Only age had a significant relationship with medication consuming behavior while, gender, married status, educational level, income, and disease had no significant relationship with medication consuming behavior.

4. Knowledge in relation to medication use was significantly correlated with medication consuming behavior at .01.

The information obtained from this study could be used by healthcare providers to develop a guideline to advice older persons about medication use and develop intervention to enhance knowledge of medication use and appropriate medication consuming behavior in older persons.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยพายัพที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งท่านักวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ ตลอดจนบุคลากรผู้ประสานงาน โครงการวิจัย ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ติดตาม ประสานงานและช่วยเหลือด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่งตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานการวิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์งานวิจัยฉบับนี้ ที่ให้คำแนะนำที่มีคุณค่ายิ่ง

ขอขอบพระคุณสาธารณสุขอำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่อนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยสันป่าเลอ เจ้าหน้าที่อาสาสมัครหมู่บ้าน ตำบลสันป่าเลอ อำเภอคอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่อำนวยความสะดวก ในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนผู้สูงอายุทุกท่านในตำบลสันป่าเลอที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการให้ความร่วมมือและเสียสละเวลาในการเข้าร่วมการวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ครอบครัว น้องๆในกลุ่มวิชาการพยาบาลผู้สูงอายุ เพื่อนร่วมงานในคณะพยาบาลศาสตร์แมคคอร์มิค มหาวิทยาลัยพายัพ ที่เป็นกำลังใจ สนับสนุนและช่วยเหลือในการทำวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เทวพร สุภรัถย์จินดา

20 พฤษภาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
คำถามงานวิจัย	7
วัตถุประสงค์การวิจัย	7
สมมุติฐานการวิจัย	7
ขอบเขตการวิจัย	7
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
เกษียณวัยในผู้สูงอายุ	9
ปัญหาการใช้ยาในผู้สูงอายุ	20
พฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ	25
ความรู้ในการใช้ยาในผู้สูงอายุ	31
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุและความสัมพันธ์ ระหว่างความรู้และพฤติกรรมการใช้ยาในผู้สูงอายุ	41
กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	51
การเก็บรวบรวมข้อมูล	51
การพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง	52
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	52
บทที่ 4 ผลการวิจัย	53
ผลการวิจัย	53
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	53
ส่วนที่ 2 ความรู้ในการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง	69
ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง	70
ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้ยา ของกลุ่มตัวอย่าง	71
ส่วนที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้ยากับพฤติกรรมการใช้ยา ของกลุ่มตัวอย่าง	71
การอภิปรายผล	72
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	85
สรุปผลการวิจัย	85
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	86
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	87
บรรณานุกรม	88
ภาคผนวก	97
ภาคผนวก ก การพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มตัวอย่าง	98
ภาคผนวก ข เอกสารรับรองเชิงจริยธรรม	100
ภาคผนวก ค ตัวอย่างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	101
ภาคผนวก ง การคำนวณค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา	105
ภาคผนวก จ รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ประเมินผลงานวิจัยและวิพากษ์งานวิจัย	106
ประวัตินักวิจัย	107

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ เพศ ศาสนา และสถานภาพการสมรส	54
2	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา และการอ่านเขียนภาษาไทย	55
3	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนสมาชิกในครอบครัว	56
4	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย	57
5	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้และแหล่งรายได้	58
6	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามแหล่งบริการสุขภาพ	59
7	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามโรคประจำตัวและอาการเจ็บป่วยที่พบบ่อย	61
8	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการใช้ยาและชนิดของยาที่ใช้ในปัจจุบัน	62
9	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามผู้ให้คำแนะนำการใช้ยา	64
10	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการจัดเตรียมยาด้วยตนเอง และรู้จักชนิดยาที่รับประทาน	66
11	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัญหาและการเกิดอาการผิดปกติในการรับประทานยา	67
12	จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความต้องการคำแนะนำ และวิธีการให้คำแนะนำในการใช้ยา	68
13	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคะแนนความรู้ในการใช้ยาโดยรวม และรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง	69
14	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับคะแนนพฤติกรรมการใช้ยาโดยรวม และรายด้านของกลุ่มตัวอย่าง	70
15	ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง	71
16	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในการใช้ยากับพฤติกรรมการใช้ยาของกลุ่มตัวอย่าง	71

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

47

PAYAP UNIVERSITY